

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

GRADIVO

»Ozaveščanje in izobraževanje kmetov za izvajanje naravovarstvenih intervencij SKP 2023-2027«

Prikaz varstvenih ukrepov za **Zaplate neposejanih tal za poljskega škrjanca** in **Varstvo gnezd pribe (*Vanellus vanellus*)**, na območjih Nature 2000

Avtorji: Gregor Šilc, Eva Vukelič, mag. Mateja Žvikart (ZRSVN)

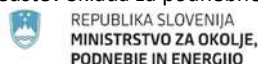

Za vsebino je odgovorna Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije s podizvajalci

Organ upravljanja, določen za izvajanje Programa razvoja podeželja 2023-2027 je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

September, 2023

»Financirano iz Programa porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2021-2023«

Kazalo vsebine

Kazalo vsebine	2
UVOD	3
1. SPLOŠNO O SHEMI ZA OKOLJE IN PODNEBJE (SOPO)	4
2. SHEMA INP 8.08 NEPOSEJANA TLA ZA POLJSKEGA ŠKRJANCA - POŠK	6
2.1. Poljski škrjanec (<i>Alauda arvensis</i>).....	6
2.2. Zahteve za izvajanje sheme	7
3. SHEMA INP 8.09 VARSTVO GNEZD PRIBE – VGP	9
3.1. Priba (<i>Vanellus vanellus</i>)	9
3.2. Zahteve za izvajanje sheme	9
4. DODATNE INFORMACIJE	12
5. LITERATURA	12

UVOD

Kmetijstvo s svojo dejavnostjo koristi naravne vire in ustvarja življenjska okolja. Po drugi strani pa lahko povzroča tudi zelo škodljive ali celo uničujoče vplive na naravo. Zato za kmetijsko dejavnost že desetletja velja, da jo je treba obravnavati v njeni večfunkcijski vlogi in poleg osnovne naloge pridelave hrane za ljudi in živali, poskrbeti tudi za čim manjše negativne vplive na drugih področjih.

Čista pitna voda, zdrava hrana, ki je bila pridelana v čisti in neonesnaženi zemlji, neokrnjena narava, kjer po napornem dnevu najdemo trenutek miru in sprostitev,... To so le nekatere dobrobiti narave, ki jih morda poznate tudi pod izrazom »ekosistemske storitve«. Gre za storitve, ki jih ohranjena narava brezplačno omogoča človeku. Ko pa človek ohranjenost narave poruši, se izgubijo tudi ekosistemske storitve. Za »popravilo« škode je potrebnega veliko več denarja in časa, pa še končni rezultat ni vedno uspešen.

Tudi ali predvsem zaradi tega je tako zelo pomembno, da se vse dejavnosti načrtujejo trajnostno in s čim manj škodljivimi vplivi.

Kmetje lahko k ohranjanju narave pripomorete z izvajanjem kmetijskih praks, ki upoštevajo ekološke zahteve ogroženih vrst in njihovih habitatov ter na ta način poskrbite za njihovo dolgoročno ohranjanje.

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije skupaj s kmetijsko gozdarskimi zavodi in Zavodom RS za varstvo narave v letu 2023 sodelujeta pri izvajanju aktivnosti Javnega naročila Ozaveščanje in izobraževanje kmetov za izvajanje naravovarstvenih intervencij strateškega načrta SKP 2023-2027.

Predmet javnega naročila je ozaveščanje in izobraževanje kmetov, ki kmetujejo na najbolj ranljivih območjih Natura 2000 in drugih varstvenih območjih, za izvajanje naravovarstvenih intervencij strateškega načrta SKP 2023-2027 .

Cilj in namen ozaveščanja in izobraževanja kmetov za izvajanje naravovarstvenih intervencij strateškega načrta SKP 2023-2027 je boljša usposobljenost, ozaveščenost in razumevanje vsebin s področja ohranjanja narave in krajine ter podnebnih sprememb in posledično lažje odločanje za vključitev v izvajanje posameznih operacij.

Ozaveščanje in usposabljanje kmetov v sklopu izvajanja aktivnosti javnega naročila poteka skozi izvedbo desetih **demonstracijskih delavnic** s področja določenih operacij KOPOP in SOPO na izbranih območjih Natura 2000 ter z izvedbo **200 individualnih obiskov kmetijskih gospodarstev** na celotnem območju Slovenije. Posamezne obiske bosta izvedla skupaj strokovnjak iz poznavanja vsebin biotske raznovrstnosti in strokovnjak poznavanja vsebin kmetijstva in strateškega načrta.

Tudi v novem obdobju izvajanja Skupne kmetijske politike 2023 - 2027 se kmetje lahko vključujejo v izvajanje zahtevnejših, nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki prispevajo k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam ter k varovanju naravnih virov in biotske raznovrstnosti. Temu so v prvi vrsti namenjene tri KOPOP intervencije:

- intervencija Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – podnebne spremembe (KOPOP_PS),
- intervencija Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – naravni viri (KOPOP_NV)
- intervencija Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – biotska raznovrstnost in krajina (KOPOP_BK),

s skupno 31 operacijami.

Poleg KOPOP intervencij so na voljo tudi prostovoljne intervencije **SOPO** (sheme za podnebje in okolje).

1. SPLOŠNO O SHEMI ZA OKOLJE IN PODNEBJE (SOPO)

Intervencije SOPO so novost v Strateškem načrtu 2023-2027, s katero želimo prispevati k vzpostavitvi ravnotežja med potrebo po pridelavi hrane ter varovanju podnebja in okolja. Sheme SOPO so zahtevnejše od pogojenosti saj presegajo običajno kmetijsko prakso in minimalne zahteve za uporabo gnojil in fitofarmaceutskih sredstev ter dobrobit živali, pa tudi druge obvezne zahteve, določene v nacionalnem pravu in pravu EU. Presegajo tudi pogoje, določene za kmetijsko dejavnost v obliki vzdrževanja kmetijske površine in se hkrati razlikujejo od nadstandardnih površinskih intervencij kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (KOPOP).

V okviru intervencije SOPO lahko kmetje v letu 2023 izbirajo izmed naslednje sheme:

- INP 8.01 Ekstenzivno travinje – EKST;
- INP 8.02 Tradicionalna raba travinja – TRT;
- INP 8.03 Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak – NIZI;
- INP 8.05 Naknadni posevki in podsevki – NPP;
- INP 8.06 Ozelenitev ornih površin prek zime – ZEL;
- INP 8.07 Konzervirajoča obdelava tal – KONZ;
- **INP 8.08 Zaplate neposejanih tal za poljskega škrjanca – POŠK;**
- **INP 8.09 Varstvo gnezd pribe – VGP;**
- INP 8.10 Uporaba le organskih gnojil za zagotavljanje dušika v trajnih nasadih – OGNTN;
- INP 8.11 Ohranjanje biotske raznovrstnosti v trajnih nasadih – BIORAZTN.

Upravičenci, pogoji in zahteve ter trajanje podpore

Upravičenci do plačil SOPO:

- izpolnjujejo pogoje in zahteve za izvajanje posamezne ali več shem SOPO, ki jih prostovoljno uveljavljajo
- izpolnjujejo vstopni prag 1 ha upravičenih hektarjev površin,
- izvajajo kmetijsko dejavnost,
- so aktivni kmetje,
- v primeru uveljavljanja zahtevka za shemi **POŠK** in **VGP** so upravičeni do osnovne dohodkovne podpore za trajnostnost.
- Obtežba z živino ni relevantna.

Podpora je letna, s čimer je kmetom dana večja prožnost, saj se vsako leto na novo prostovoljno odločijo, ali in v katere sheme SOPO se bodo vključili. Nosilec KMG lahko vsako leto vstopa v drugo shemo, lahko se vključi v dodatno shemo, prav tako pa lahko naslednje leto poveča ali zmanjša površine, če se odloči uveljavljati ponovno isto shemo. Za upravičen hektar za intervencijo SOPO ne šteje površina, ki je pripisana planini ali skupnemu pašniku. Najmanjša površina kmetijske parcele za izvajanje posamezne sheme v okviru intervencije SOPO je 0,1 ha, na KMG pa mora biti v posamezno shemo v okviru intervencije SOPO vključenih najmanj 0,3 ha kmetijskih površin, razen za shemo Zaplate

neposejanih tal za poljskega škrjanca, kjer je lahko na KMG v shemo vključenih najmanj 0,1 ha kmetijskih površin.

2. SHEMA INP 8.08 NEPOSEJANA TLA ZA POLJSKEGA ŠKRJANCA - POŠK

2.1. Poljski škrjanec (*Alauda arvensis*)

Poljski škrjanec (*Alauda arvensis*) je splošno znan ptič. Njegovo petje lahko poslušamo že zgodaj spomladi. Na pogled je večji od vrabca, dolg je od 16 do 18 cm. Po barvi spominja na samico domačega vrabca. Trebuh ima umazano bel, po hrbtu je sivkasto rjav, od prsi do bokov pa izrazito progast. V letu lahko opazimo značilno bel zunanji rob njegovega repa. Značilnost samcev je, da pojejo od jutra do večera. V svojem petju lahko posnema druge ptice, na primer belo pastirico, kmečko lastovko ali postovko. Za poljskega škrjanca je značilen »pevski manever«: poje v letu navzgor, ko doseže višino 50 do 100 metrov, obstane in se prične počasi spuščati proti tлом.

Je delna selivka, ki se pozimi, ko se temperature spustijo pod nič stopinj Celzija, premakne v toplejše kraje. Pticam, ki gnezdiijo pri nas, se lahko pridružijo ptice iz severnih delov Evrope. Zanj so problematične pozne pozebe. Gnezdi na tleh, kjer izkoplje jamico in jo obloži s travo ali mahom. Njegova gnezda najdemo od aprila do junija. Samica vali sama, izleže 3 do 4 sivih jajčk in po dveh tednih se iz njih izležejo mladički. Mladičke hrani osem do deset dni, dokler niso sposobni letenja. Če je leto ugodno, ima lahko dve legli v istem letu. Živi v odprti obdelani krajini na poljih in travnikih. Prehranjuje se tako z žuželkami kot s semeni. Je vrsta, ki se izven obdobja gnezdenja zbira v jatah. Zaraščanje kmetijskih površin in opuščanje kmetovanja sta glavna razloga za strmo upadanje populacije te vrste.

Slika 1: Poljski škrjanec (foto Blaž Blažič).

2.2. Zahteve za izvajanje sheme

Shema je ciljni ukrep za ohranjanje in izboljšanje stanja populacije poljskega škrjanca. Izvaja se na GERK z rabo 1100 – njive in 1161 – hmeljišče v premeni.

Shema se lahko izvaja:

- Na površinah, ki ležijo na območjih pojavljanja poljskega škrjanca.
- Na kmetijski rastlini, ki je prijavljena kot glavni posevek, in sicer le na strnih žitih, oljni ogrščici, deteljah, lucerni, inkarnatki ali deteljno-travni mešanici.

Zahteve za izvajanje sheme:

- Posamezna zaplata mora biti v velikosti najmanj 25 m² in največ 100 m² in širine najmanj 2,5 m ter od roba njivske površine oddaljena najmanj 5 m.
- Razdalja med zaplatami mora biti na vse strani vsaj 10 m.
- Na površini do vključno 0,5 ha mora biti prisotna ena zaplata in za vsakega nadaljnjega 0,5 ha ena dodatna zaplata.
- Zaplata se vzpostavi ob setvi, lahko pa se mehansko vzpostavi tudi pozneje, vendar najpozneje do 15. marca 2023, razen če je setev kmetijske rastline opravljena po 15. marcu 2023, potem se zaplata vzpostavi ob setvi.
- Zaplate ni dovoljeno vzpostaviti z uporabo fitofarmacevtskih sredstev.
- Zaplata mora biti prisotna do spravila kmetijske rastline.
- Zemljišče, ki je posejano s predpisano kmetijsko rastlino, mora biti na površini do vključno 0,5 ha kmetijske parcele prisotna ena zaplata neposejanih tal

Šteje se, da GERK leži v celoti na območju pojavljanja poljskega škrjanca, če na območju leži vsaj z 10 ar površine GERK.

Za namen sheme se uporabi korekcijski faktor, s katerim se ena zaplata neposejanih tal šteje za 0,5 ha. Pri uporabi korekcijskega faktorja se za 0,5 ha vedno šteje le ena zaplata neposejanih tal, neodvisno od števila zaplat na kmetijski parceli površine do 0,5 ha

Kakšna je višina finančnih nadomestil?

Letna višina plačila za operacijo INP08.08 - Zaplate neposejanih tal za poljskega škrjanca znaša: **30,00 EUR/zaplato.**

Slika 2: Primer neposejane zaplate v posevku pšenice (foto Tilen Basle).

Slika 3: Gnezdo poljskega škrjanca (foto Blaž Blažič).

3. SHEMA INP 8.09 VARSTVO GNEZD PRIBE – VGP

3.1. Priba (*Vanellus vanellus*)

Priba je ptič, ki je po velikosti podoben golobu. Spada v skupino pobježnikov. Od konice kljuna do konca repa meri 28 do 31 cm. Razpon kril ima med 67 in 72 cm. Po svojem izgledu se zelo razlikuje od ostalih vrst ptičev in jo je enostavno prepoznati. Je črno bele barve. Če ji pridemo dovolj blizu, lahko opazujemo kovinski lesk črne barve, ki se preliva iz temno zelenih do rjavo vijoličnih odtenkov. Črni so sprednji del vratu, kljun, proga čez bela lica in vrh glave, ki ga krasi dolg čop tankih peres. Belina trebuha se po spodnji strani kril razliva do 'zapestja', preostali del spodnje strani kril je črn. Trtica in spodnji del repa sta rjasto rjave barve, zgornja stran repa pa je bela s črno trikotno risbo na koncu. Noge so umazano rožnate barve.

Njeno oglašanje je glasno in precej nenavadno piskanje. Slišimo jo lahko podnevi ali ponoči. Z oglašanjem in napadanjem iz zraka starša preženeta morebitne plenilce gnezd. Gnezdi med aprilom in julijem. Najpogosteje jo najdemo na mokrotnih travnikih, pašnikih in njivah z golimi zaplatami zemlje. Plitvo gnezdo izkoplje na predelih z nizkim rastjem. Po končanem gnezdenju se zberejo v velike jate in selijo iz Evrope na prezimovališča v Afriki. Njena prehrana je pretežno sestavljena iz deževnikov, polžev in dvoživk. V manjši meri se prehranjuje tudi s semeni in drugimi deli rastlin.

Glavni vzrok za upadanje populacije je slab gnezditveni uspeh na njivah. Pri kmetijskih opravilih na njivah, kot sta brananje in oranje, prihaja do nenamernih uničevanj gnezd. Spomladanska opravila sovpadajo z časom gnezdenja pribe. Zato njivske površine, kjer pri nas gnezdi večina populacije, predstavljajo ekološko past. To pomeni, da ptice v začetku pomladi njive prepoznajo, kot primeren gnezditveni prostor. Zaradi obdelave tal na teh površinah v času gnezdenja, jim ne uspe vzgojiti dovolj mladičev za ohranjanje stabilne populacije.

Populacije so na ne ornih površinah ogrožene zaradi izsuševanja močvirij, ponekod tudi zaradi nabiranja njenih jajc za prodajo. Njeni prehranjevalni habitati, so ogroženi zaradi intenzivnega kmetijstva, ki z monokulturno krajino zmanjšuje biodiverzitetu in s tem vpliva na njeno prehrano. Opuščanje kmetijstva, pa zaradi izgub gnezditvenih habitatov.

Shema VGP je rezultatska, saj se upošteva varovanje najdenega gnezda na ornih površinah. Shema se izvaja na GERK z rabo 1100 – njive in 1161 – hmeljišče v premeni, na katerih je potrjeno pojavljanje pribe.

3.2. Zahteve za izvajanje sheme

Shema se izvaja:

- Samo na ornih površinah na GERK z ustrezno rabo, ki ležijo na območjih pojavljanja pribe.
- Na območjih, kjer je s strani ornitologa najdeno in potrjeno gnezdo (upošteva se toleranca 2 m, če je gnezdo najdeno poleg ornih površin).

Potek iskanja gnezd:

- Na območjih pojavljanja pribe bo ornitolog iskal gnezda pribe,
- Ugotovitve o najdenih gnezdih pribe najpozneje v roku dveh delovnih dni sporoči ARSKTRP (koordinate x,y gnezda),
- ARSKTRP bo v roku dveh delovnih dni po prejemu koordinat gnezda o najdenem gnezdu obvestila Kmetijsko svetovalno službo iz območja, kjer se GERK z gnezdom nahaja (KGZS LJ in KGZS Ptuj ter lahko tudi KGZS MB (Občine Hoče-Slivnica, Rače in Starše)),
- Kmetijska svetovalna služba bo v roku dveh delovnih dni o gnezdu obvestila nosilca KMG, pri katerem se nahaja GERKz gnezdom, ter skupaj z ornitologom opravila svetovanje nosilcu KMG glede izvajanja rezultatske sheme varstvo gnezdpribe,
- Nosilec KMG lahko odda zahtevek za shemo Varstvo gnezd pribe po obisku Kmetijsko svetovalne službe in ornitologa.

Zahteve za izvajanje sheme:

- Gnezdo na njivi se označi s palicami.
- Na označenem delu njive niso dovoljena nobena dela s traktorjem ali drugo mehanizacijo, ki bi lahko poškodovala gnezdo do 15. junija 2023, ki omogoča uspešno gnezditev.
- V okolici gnezda lahko poteka normalna obdelava (ni predvidenih zahtev glede uporabe FFS).
- Po 15. juniju 2023 je dovoljena normalna obdelava celotne njive (predhodno je obvezno narediti geografsko označeni fotografiji, da je bilo gnezdo ohranjeno).

Nosilec KMG mora kot dokazilo narediti dve geografsko označeni fotografiji gnezda in ju poslati ARSKTRP do 30. junija 2023:

- prva geografsko označena fotografija mora biti posneta na dan vzpostavitve ali vsaj v tednu dni po vzpostavitvi varovanja gnezda,
- druga geografsko označena fotografija pa mora biti posneta na zadnji dan varovanja gnezda oziroma vsaj do 20. junija 2023.

Za namen sheme se uporabi korekcijski faktor, s katerim se eno gnezdo šteje za 1 ha upravičene površine, ne glede na dejansko velikost kmetijske površine, na kateri je gnezdo.

Nosilec KMG, ki najde gnezdo pribe na rabi GERK 1100 ali 1161 zunaj evidence Varstvo gnezd pribe, to sporoči na območno Kmetijsko svetovalno službo, ki skupaj z ornitologom v roku dveh dni po prijavi najdenega gnezda pri nosilcu KMG opravi svetovanje. Ornitolog bo v roku dveh delovnih dni sporočil ARSKTRP koordinate x,y o najdenem gnezdu.

Evidenca gnezd pribe bo dostopna julija 2023 na spletnih straneh ministrstva.

Slika 4 in 5: Najdeno gnezdo označimo z dovolj visokimi palicami, ki jih posevek ne bo prerastel. (foto: Tilen Basle)

Slika 6: Priba, foto: Eva Vukelič

Slika 7 in 8: Gnezdo pribe, foto: Ana Vaupotič

Kakšna je višina finančnih nadomestil?

Letna višina plačila za operacijo INP.09 – Varstvo gnezd pribe VGP: **200,00 EUR/zaplato.**

4. DODATNE INFORMACIJE

KGZS Zavod Murska Sobota, Ulica Štefana Kovača 40, 9000 Murska Sobota, telefon: 02 539 14 10

Zavod RS za varstvo narave, OE Celje, Vodnikova 3, 3000 Celje

- Eva Langerholc, telefon: 03 426 03 31, elektronska pošta: eva.langerholc@zrsvn.si
- Gregor Kalan, telefon: 03 4260 332, elektronska pošta: gregor.kalan@zrsvn.si

5. LITERATURA

Uredba o neposrednih plačilih iz strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2027. UL RS št. 17/23 in 63/23.

Zbirna vloga 2023, Navodila za uveljavljanje intervencij iz Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2027, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Žvikart M., Novak A., 2023: Intervencije, ki prispevajo k ohranjanju naravnih virov, biotske pestrosti in krajine (Priročnik za kmete). Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Ljubljana.